

SPOTKANIA Z ZABYTKAMI

miesięcznik popularnonaukowy

TOWARZYSTWA OPIEKI NAD ZABYTKAMI

zrealizowano w ramach Programu Operacyjnego Promocja Czytelnictwa ogłoszonego przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

7 (269) XXXIII Warszawa 2009

ADRES REDAKCJI:

00-460 Warszawa, ul. Agrykoli 1

tel./fax 0-22 622-46-63

e-mail: spotkania@zabytki-tonz.pl

<http://www.spotkania.pl>

REDAKCJA:

Wojciech Przybyszewski

redaktor naczelny

Lidia Bruszewska

zastępca redaktora naczelnego

Ewa A. Kamińska

sekretarz redakcji

Jarosław Komorowski

Piotr Berezowski

opracowanie graficzne

WSPÓŁPRACOWNICY:

Stanisław Grzelachowski,

Robert M. Kunkel,

Monika Nowakowska,

Janusz Sujecki,

Tomasz Urzykowski, Hanna Widacka,

Wanda Załęska

RADA REDAKCYJNA:

dr hab. Dorota Folga-Januszewska

dr hab. arch. Danuta Kłosek-Kozłowska

prof. dr hab. Marek Kwiatkowski

prof. dr hab. Małgorzata Omilanowska

prof. dr hab. Jacek Purchla

prof. dr hab. Andrzej Rottermund

prof. dr hab. Bogumiła Rouba

dr Tadeusz Rudkowski (przewodniczący)

prof. dr hab. Anna Sieradzka

mgr Ewa Siurawska

mgr Andrzej Sołtan

dr hab. inż. Bogusław Szmygin

prof. dr hab. Andrzej Tomaszewski

Wydawca:

Oficyna Wydawnicza

Towarzystwa Opieki nad Zabytkami

dyrektor: Ewa Siurawska

00-459 Warszawa, ul. Mysliwiecka 1A,

tel. 0-22 629-62-26, tel./fax 0-22 622-46-74

www.zabytki-tonz.pl

Druk:

CENTRUM OBSŁUGI
KANCELARII PRZESŁA RADY MINISTRÓW

02-903 Warszawa, ul. Powińska 69/71

tel. 0-22 694-67-52, fax 0-22 694-62-06

www.cokprm.gov.pl

OD REDAKCJI

W marcowym numerze „Spotkania z Zabytkami” w rubryce „Przeglądy, poglądy” zamieszczona została informacja o renowacji kamienicy przy ul. Piotrkowskiej 86 w Łodzi. Elewację tej kamienicy zdobi rzeźba przedstawiająca Jana Gutenberga i według opublikowanej informacji jest to jedyny zachowany pomnik Gutenberga w Polsce, a istniejący przed drugą wojną światową drugi pomnik wynalazcy druku, w Częstochowie, nie przetrwał; taka informacja zamieszczona jest też w Wikipedii (!). Tymczasem okazuje się – o czym napisał do nas dr inż. arch. Sebastian Wróblewski z Wydziału Architektury Politechniki Wrocławskiej – że rzeźba przedstawiająca popiersie Gutenberga w Częstochowie zachowała się i, podobnie jak w Łodzi, zdobi jedną z częstochowskich kamienic; artykuł na ten temat na ss. 24-25.

Na tym jednak nie kończy się sprawa pomników Jana Gutenberga w Polsce. Sprowokowani licznymi telefonami i wiadomościami e-mailowymi od naszych skrupulatnych Czytelników, podjęliśmy próbę sprawdzenia, czy jeszcze w innych miejscach w Polsce nie ma wizerunków Gutenberga. I rzeczywiście są! Najbardziej burzliwa historia dotyczy pomnika

Gutenberga w Gdańsku Wrzeszczu.

W 1840 r., z okazji 400-lecia wynaleźienia druku, zbudowano w tzw.

Gaju Gutenberga przy Jaśkowej Dolinie altanę, w której początkowo

ustawiono popiersie Gutenberga, a w 1895 r. ponad dwumetrowej

wysokości posąg z brązu, ufundowany przez Alberta W. Kafemanna, gdań-

skiego wydawcę i drukarza. Ten okazał się pomnik przetrwał do końca

drugiej wojny światowej; około 1945 r. zaginął i dopiero w 1998 r., dzięki

staraniom Komitetu Odbudowy Pomnika, powstała jego replika według

projektu prof. Stanisława Radwańskiego z gdańskiej Akademii Sztuk

Pięknych, wykonana z żywicy z domieszką brązu. Niestety, w 2003 r.

pomnik został spalony przez wandalów. Tym razem dość szybko został odnowiony i już

w 2004 r. w czasie obchodów Dnia Drukarza nastąpiło odsłonięcie kolejnej wersji posągu

w Gaju Gutenberga. Ze względu jednak na stałe niebezpieczeństwo ataku wandalów, kopię

spalonego wcześniej pomnika, wykonaną przez rzeźbiarza Stanisława Geradę, przekazał

prezydent Gdańska w 2004 r. Muzeum Diecezjalnemu w Pelplinie. Dzięki tej decyzji

w Ogrodzie Biskupim w Pelplinie stoi pokaźna figura wynalazcy druku, pierwszego

wydawcy *Biblii*, której jeden egzemplarz spośród 48 zachowanych na świecie znajduje

się właśnie w pelplińskim muzeum. Tymczasem nad pomnikiem Gutenberga w Gdańsku

Wrzeszczu, pozbawionym nawet jakiegokolwiek tablicy informacyjnej, nadal pastwią się

wandale.

1. 2. Pomnik Jana Gutenberga w Gdańsku Wrzeszczu (1) oraz na fasadzie kamienicy w Toruniu (2)

(zdjęcia: 1 – Magdalena Marcinkowska, 2 – Franciszek E. Kazimierski)

pomnik został spalony przez wandalów. Tym razem dość szybko został odnowiony i już w 2004 r. w czasie obchodów Dnia Drukarza nastąpiło odsłonięcie kolejnej wersji posągu w Gaju Gutenberga. Ze względu jednak na stałe niebezpieczeństwo ataku wandalów, kopię spalonego wcześniej pomnika, wykonaną przez rzeźbiarza Stanisława Geradę, przekazał prezydent Gdańska w 2004 r. Muzeum Diecezjalnemu w Pelplinie. Dzięki tej decyzji w Ogrodzie Biskupim w Pelplinie stoi pokaźna figura wynalazcy druku, pierwszego wydawcy *Biblii*, której jeden egzemplarz spośród 48 zachowanych na świecie znajduje się właśnie w pelplińskim muzeum. Tymczasem nad pomnikiem Gutenberga w Gdańsku Wrzeszczu, pozbawionym nawet jakiegokolwiek tablicy informacyjnej, nadal pastwią się wandale.

Wielki los spotkał naturalnej wielkości pomnik Jana Gutenberga umieszczony we wnęce na fasadzie kamienicy przy ul. Świętej Katarzyny 4 w Toruniu, o czym doniósł nam p. Franciszek E. Kazimierski. Kamienica ta, znana pod nazwą kamienica Gutenberga, zbudowana została w 1905 r. dla toruńskiego drukarza Karola Dombrowskiego, wydawcy pisma „Thorner Presse”. W okresie międzywojennym mieściła się w niej Drukarnia Toruńska, a po drugiej wojnie światowej toruńskie Zakłady Graficzne. Obecnie jest pięknie odrestaurowana i stanowi najbardziej charakterystyczny budynek ul. Świętej Katarzyny.

Tyle zebraliśmy wiadomości o pomnikach Jana Gutenberga znajdujących się w Polsce. A może jest ich więcej? Każdą informację na ten temat przyjmujemy z wielkim zainteresowaniem i, oczywiście, opublikujemy.

W bieżącym numerze polecamy artykuł kontynuujący rozważania nad ciągle żywym i dyskutowanym problemem zakresu ochrony dziedzictwa powojennego modernizmu (ss. 3-6), wstępną relację z podjętych badań nad obrazem „Trzy Marie u grobu” i „Retabulum Augustiańskim”, stanowiących własność krakowskiego Muzeum Narodowego (ss. 7-10), a także teksty prezentujące zabytki w krajobrazie, wydarzenia i ekspozycje muzealne.

Lidia Bruszewska

Redakcja zastrzega sobie prawo wprowadzania zmian i skrótów w materiałach przeznaczonych do publikacji oraz publikowania wybranych artykułów w wersji elektronicznej. Materiałów niezamówionych redakcja nie zwraca. Za treść reklam i ogłoszeń redakcja nie odpowiada.

Nakład: 6000 egz.